

บทความวิจัย (Research Article)

การพัฒนาแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ ของโครงการทางการศึกษา A DEVELOPMENT OF THE EVALUABILITY ASSESSMENT MODEL FOR EDUCATIONAL PROGRAM

Received: June 16, 2017

Revised: July 17, 2017

Accepted: July 18, 2017

พิจิกานต์ ศรีพิมาย^{1*} และรัตนะ บัวสนธ์²

Pichikarn Sriphimai^{1*} and Rattana Buosonte²

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

^{1,2}Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok 65000, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: pichikarn2015@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ (Evaluability Assessment: EA) ของโครงการทางการศึกษา ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา ประชากร คือ โครงการทางการศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 กลุ่มตัวอย่างที่ทดลองใช้ รูปแบบการประเมิน คือ โครงการทางการศึกษา โรงเรียนสอยดาววิทยา จันทบุรี โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ตัวแบบโมเดลเชิงตรรกะ คู่มือการประเมินความสามารถ ในการประเมินได้ และแบบประเมินรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ พื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทำการวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา มีกระบวนการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ผลการประเมินที่เป็นเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 2 ทำความเข้าใจเจตนาของโครงการให้ชัดเจน ขั้นตอนที่ 3 ค้นหาความจริงในโครงการ ขั้นตอนที่ 4 ตกลงกัน ให้ได้ว่าจะเปลี่ยนแปลงการออกแบบโครงการอะไรบ้าง ขั้นตอนที่ 5 ค้นหาการออกแบบการประเมินผลที่เป็นทางเลือก และขั้นตอนที่ 6 ตกลงกำหนดลำดับความสำคัญของการประเมินผลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลการประเมินรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา พบว่า มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโครงการของคณะกรรมการร่วมพัฒนาคุณภาพงานประเมินทางการศึกษา

ทั้ง 4 มาตรฐาน ดังนี้ มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.70) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.70) มาตรฐานด้านความเหมาะสม มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.68) และมาตรฐานด้านความถูกต้องแม่นยำ มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.72)

คำสำคัญ: รูปแบบการประเมิน โครงการทางการศึกษา

Abstract

The purpose of this study was to develop the Evaluability Assessment Model for education program and used Research and development in this. The population were programs on basic school under the Office of the Secondary Educational Service Area 17. The model implementation was used with education programs at Soi- Dao Wittaya School, Chantaburi. The instruments used in the research were: a semi-structured interview, logic model template, a manual of the development of the evaluability assessment model for educational program, and an evaluation model assessment form. Data was analyzed by using basic statistics (Mean, SD) and content analysis for qualitative data.

The result of the research were found as follows: A development of the evaluability assessment model for educational program had 6 steps: 1) Innovative intended users, 2) Clarify program intent, 3) Explore program reality, 4) Reach agreement on any needed changes in the program design, 5) Explore alternative evaluation designs, and 6) Agree on evaluation priorities and intended uses of evaluation information. The development of the evaluability assessment model for educational program based on the assessment criteria were utility, feasibility, propriety and accuracy at the high level ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.72). When classified according to the evaluation standard, utility standards are high level ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.70), feasibility standards are high level ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.70), propriety standards are high level ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.68), and accuracy standards are high level ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.75).

Keywords: Evaluability Assessment Model, Education Program

ความเป็นมาของปัญหา

การประเมินโครงการเป็นกระบวนการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้สารสนเทศเชิงคุณค่าและคุณประโยชน์ของโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการ สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้ทราบข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อยของโครงการ โครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายเพียงใด และช่วยให้ข้อมูลที่เป็นสำหรับการนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการได้ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต (Ritcharoon, 2014, p. 128) แต่ในบางครั้งการประเมินโครงการอาจเกิดปัญหาย่อยหลายประการ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับการประเมินโครงการไว้ดังนี้ Samakkhi (2009, p. 114) ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการประเมินและวิธีการประเมินโครงการไว้ว่า ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการประเมิน วิธีการประเมิน ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการประเมินเพื่อสนองวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ผลการประเมิน และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ผู้ประเมินภายในหรือผู้ประเมินภายนอกที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจของผู้ทำการประเมิน คือ ไม่สามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการออกแบบการประเมินสำหรับโครงการ ที่มุ่งประเมินได้ หรือมีการประยุกต์ใช้อย่างไม่เหมาะสม ส่งผลให้ผลการประเมินไม่สามารถตอบสนองผู้ใช้สารสนเทศจากการประเมินได้ การใช้ผลการประเมิน มีปัญหาในด้านผู้ปฏิบัติไม่นำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงาน เนื่องจากไม่ได้อ่านรายงานการประเมินบทความ หรือวารสารทางการประเมิน เพราะคิดว่าเอกสารเหล่านั้นทำความเข้าใจยาก ประกอบด้วยศัพท์เทคนิคทางวิชาการ นำเสนอด้วยสถิติและตารางที่มีความซับซ้อน และบางครั้งผู้ประเมินมุ่งเพื่อให้ได้คำตอบอย่างสะดวกและรวดเร็ว จึงละเลยประเด็นปัญหาบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจริง ผู้ปฏิบัติจึงไม่สนใจผลการประเมินเท่าที่ควร

การประเมินความสามารถในการประเมินได้ (Evaluability Assessment: EA) กระทำขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มีจะพบในการประเมินผลโครงการ ได้แก่ การระบุจุดมุ่งหมายหรือผลกระทบเอาไว้ไม่ชัดเจน องค์ประกอบของโครงการไม่ชัดเจน หรือความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของโครงการกับผลกระทบที่ไม่ชัดเจน รวมทั้งปัญหาอื่นๆ เช่น จุดมุ่งหมายขัดแย้งกัน ไม่มีลำดับความสำคัญ หรือผู้บริหารและผู้ปฏิบัติเข้าใจจุดมุ่งหมายของโครงการและการประเมินผลไม่ตรงกัน หรือ ปัญหาเกี่ยวกับการออกแบบและการนำโครงการไปปฏิบัติที่มีผลกระทบต่อผลการประเมินผล เป็นการประเมินก่อนที่จะลงมือประเมินผลจริงเพื่อแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ ทางด้านโครงสร้างขององค์กรของโครงการและการออกแบบการประเมินผล โดยเฉพาะปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของการประเมินผล อันได้แก่ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการไม่ชัดเจน (Ketsuwan, 2012, p. 201)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ (Evaluability Assessment หรือ EA ของโครงการทางการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ ทางด้านโครงสร้างของโครงการและการออกแบบการประเมินผลโครงการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ (Evaluability Assessment: EA) ของโครงการทางการศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และศึกษาสภาพปัจจุบันของสภาพการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา สำหรับโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ประธานกรรมการสถานศึกษา หัวหน้างาน หัวหน้ากลุ่มสาระ ผู้รับผิดชอบโครงการ ของโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สพม. 17 จันทบุรี จำนวน 13 คน
2. เนื้อหา คือ การประเมินความสามารถในการประเมินได้
3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ สภาพปัจจุบันของการประเมินโครงการ องค์ประกอบของรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา และคู่มือการใช้รูปแบบ สำหรับโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ นักวิชาการที่มีผลงานทางวิชาการ บทความ แนวคิด หรือผลการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินโครงการ/นโยบายทางการศึกษา และเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 5 คน
2. เนื้อหา คือ รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา
3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา คุณภาพของรูปแบบและคุณภาพของคู่มือการใช้รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา และคู่มือการใช้รูปแบบการประเมิน สำหรับโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนสอยดาววิทยา จันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 17 ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ คือ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง ที่มีผู้สนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอกซึ่งต้องการทราบผลการประเมินความสำเร็จของโครงการทางการศึกษา
2. เนื้อหา คือ รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา
3. ตัวแปรที่ศึกษา ผลการทดลองใช้รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา

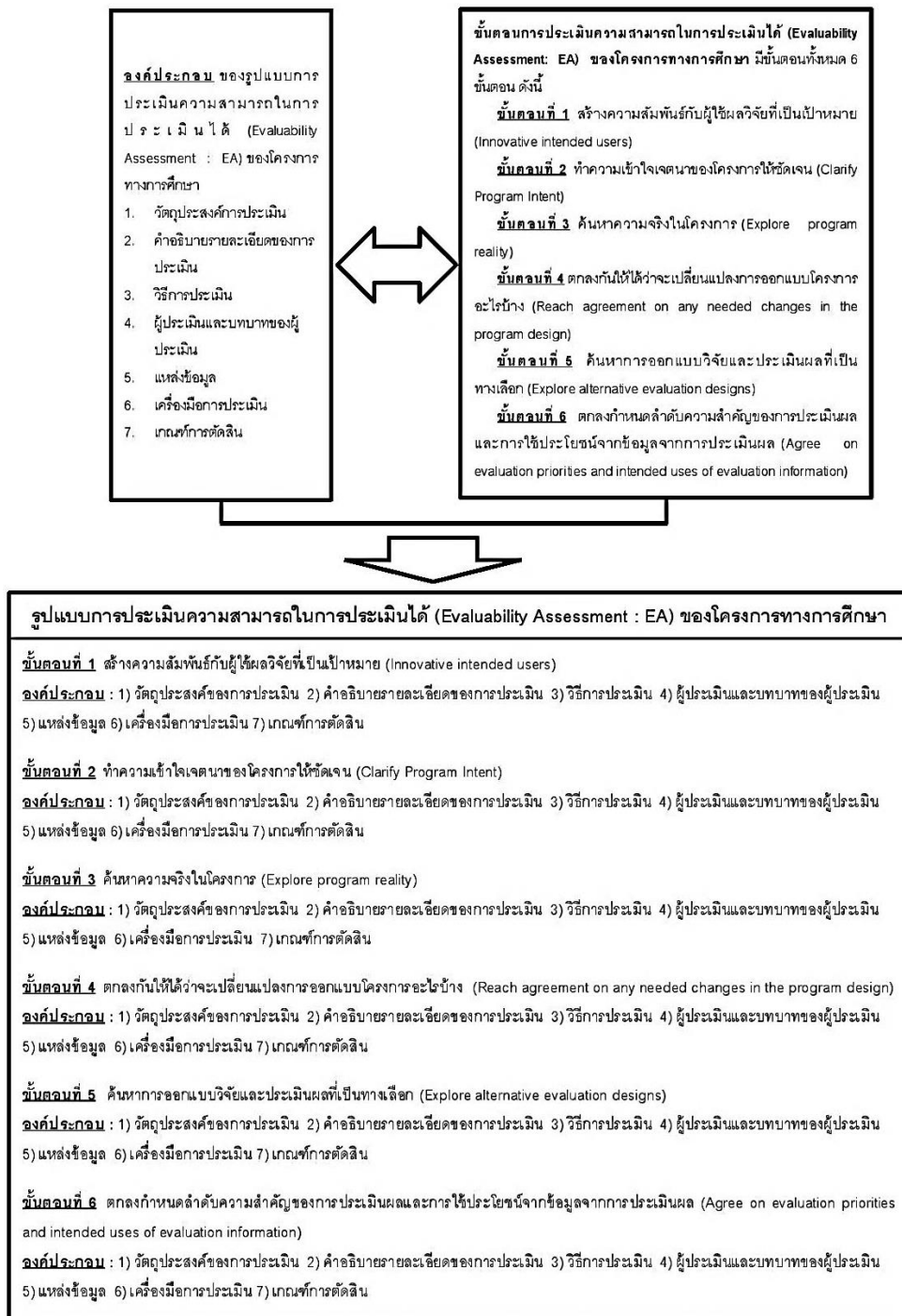
1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้รับผิดชอบโครงการ หัวหน้างาน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทดลองใช้รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา จำนวน 27 คน

2. เนื้อหา คือ รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา

3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ ผลการประเมินรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา ตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ มาตรฐานด้านความเหมาะสม และ มาตรฐานด้านความถูกต้องแม่นยำ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภายหลังการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการประเมินของ Kanchanawasri (2004) กำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ (Evaluability Assessment: EA) ของโครงการทางการศึกษา จำนวน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์การประเมิน 2) คำอธิบายรายละเอียดของการประเมิน 3) วิธีการประเมิน 4) ผู้ประเมินและบทบาทของผู้ประเมิน 5) แหล่งข้อมูล 6) เครื่องมือการประเมิน และ 7) เกณฑ์การตัดสิน บูรณาการเข้ากับแนวคิดการประเมินความสามารถในการประเมินได้ 6 ขั้นตอน ของ Joseph, et al. (2010) ประกอบไปด้วย ขั้นตอนที่ 1 สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ผลวิจัยที่เป็นเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 2 ทำความเข้าใจเจตนาของโครงการให้ชัดเจน ขั้นตอนที่ 3 ค้นหาความจริงในโครงการ ขั้นตอนที่ 4 ตกลงกันให้ได้ว่าจะเปลี่ยนแปลงการออกแบบโครงการอะไรบ้าง ขั้นตอนที่ 5 ค้นหาการออกแบบวิจัยและประเมินผลที่เป็นทางเลือก และขั้นตอนที่ 6 ตกลงกำหนดลำดับความสำคัญของการประเมินผลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลจากการประเมินผล สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ รายละเอียดดังนี้

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยการพัฒนารูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ (Evaluability Assessment: EA) ของโครงการทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และศึกษาสภาพปัจจุบันของสภาพการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา สำหรับโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการ การพัฒนารูปแบบการประเมิน โครงการ มาตรฐานการประเมิน และการประเมินรูปแบบการประเมินจากเอกสาร ตำรา บทความ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

2. ศึกษาและสำรวจสภาพปัจจุบันของการประเมินโครงการทางการศึกษาของโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จันทบุรี และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพิ่มเติมในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ จำนวน 13 คน

3. นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน โดยการสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้ร่างรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา สำหรับโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. นำสารสนเทศที่ได้จาก ขั้นตอนที่ 1 มาใช้ประกอบการออกแบบรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา สำหรับโรงเรียนสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของร่างรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 5 คน จากการเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด

3. นำข้อสรุปแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบ การประเมินความสามารถในการประเมินได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาและสังเคราะห์ เพื่อปรับปรุงและพัฒนารูปแบบประเมินให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4. สร้างคู่มือการใช้รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการโดย กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างคู่มือการประเมิน จากนั้นทำการศึกษาหลักการและแนวคิดในการสร้างคู่มือการประเมินจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทาง แล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์สาระสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการนำเสนอรายละเอียดในคู่มือการใช้รูปแบบการประเมิน

5. ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินและคู่มือการใช้รูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิใช้แบบสอบถามปลายปิดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อย หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า รูปแบบการประเมินมีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 2.93$, S.D. = 0.25) มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 2.88$, S.D. = 0.32) และคู่มือการใช้รูปแบบมีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 2.98$, S.D. = 0.12) มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอยู่

ในระดับมาก ($\bar{x} = 2.90$, S.D. = 0.30) ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้ปรับปรุงเพิ่มเติมคือ ให้ยกเลิกเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 5 ค้นหาการออกแบบวิจัยและประเมินผลที่เป็นทางเลือก โดยใช้วิธีการประชุมผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อค้นหารูปแบบการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการแทน และให้ปรับการเขียนรายละเอียดของคู่มือการใช้รูปแบบ ควรเขียนเป็นขั้นตอน สรุปเป็นรายชื่อ ระบุว่าใคร ทำอะไร ได้อะไร ในแต่ละขั้นตอนของรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา ผู้วิจัยปรับปรุงรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา และคู่มือการใช้รูปแบบการประเมิน คัดเลือกโครงการทางการศึกษา 6 โครงการ ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ตามมติที่ประชุมร่วมระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารโครงการ และผู้รับผิดชอบโครงการ ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการประเมินเป็นระยะเวลา 3 เดือน เครื่องมือที่ใช้ คือ รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ และคู่มือการใช้รูปแบบ ดำเนินการประเมินโดยทีมประเมิน 14 คน ดำเนินการตาม 6 ขั้นตอนของรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 สร้างความสัมพันธ์กับผู้ใช้ผลการประเมินที่เป็นเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 2 ทำความเข้าใจเจตนารมณ์ของโครงการให้ชัดเจน ขั้นตอนที่ 3 ค้นหาความจริงในโครงการ ขั้นตอนที่ 4 ตกลงกันให้ได้ว่าจะเปลี่ยนแปลงการออกแบบโครงการอะไรบ้าง ขั้นตอนที่ 5 ค้นหาการออกแบบการประเมินผลที่เป็นทางเลือก และขั้นตอนที่ 6 ตกลงกำหนดลำดับความสำคัญของการประเมินผลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้จากการประเมินผล

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินรูปแบบการประเมิน โดยอ้างอิงจากมาตรฐานการประเมินโครงการพัฒนาขึ้นโดยคณะกรรมการร่วมพัฒนามาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (Joint Committee on Standards for Education Evaluation) เพื่อใช้เป็นแนวทางการพิจารณาคุณภาพของการประเมินโครงการทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน 4 มาตรฐาน ดังนี้ 1) มาตรฐานด้านประโยชน์ 2) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม 4) มาตรฐานความถูกต้องแม่นยำ โดยประยุกต์ใช้จากแบบตรวจสอบรายการประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการของคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโครงการทางการศึกษา (Ritcharoon, 2014, pp. 443 - 445) แบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด รายการประเมินครอบคลุมตามมาตรฐานการประเมินโครงการ จำนวน 30 ข้อ เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทดลองใช้รูปแบบการประเมิน จำนวน 27 คน

ผลการวิจัย

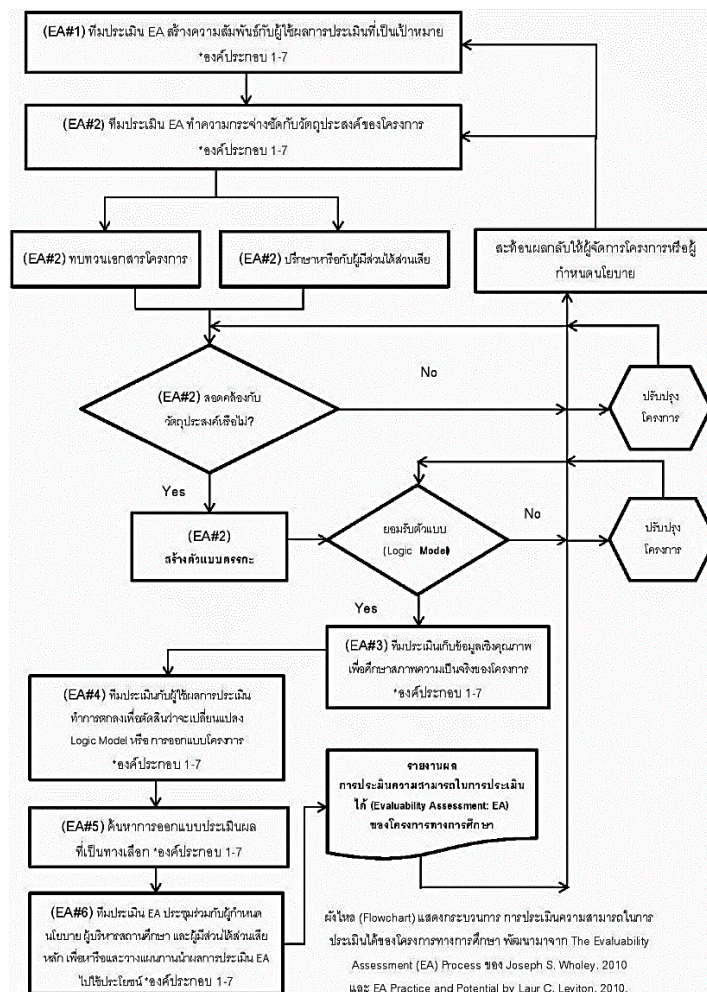
ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบโครงการ ทำให้ผู้วิจัยได้รอบความคิดของรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษาที่ประกอบด้วยขั้นตอน

การประเมินทั้งหมด จำนวน 6 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนมีองค์ประกอบซึ่งเป็นโครงสร้างที่สัมพันธ์กันทั้งหมด 7 องค์ประกอบ รายละเอียดแสดงดังภาพประกอบ 2

รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา	
ขั้นตอนที่ 1 สร้างความสัมพันธ์กับผู้ใช้นวัตกรรมที่เป็นเป้าหมาย (Innovative intended users)	
องค์ประกอบ :	1) วัตถุประสงค์ของการประเมิน 2) คำอธิบายรายละเอียดของการประเมิน 3) วิธีการประเมิน 4) ผู้ประเมินและบทบาทของผู้ประเมิน 5) แหล่งข้อมูล 6) เครื่องมือการประเมิน 7) เกณฑ์การตัดสิน
ขั้นตอนที่ 2 ทำความเข้าใจเจตนาของโครงการให้ชัดเจน (Clarify Program Intent)	
องค์ประกอบ :	1) วัตถุประสงค์ของการประเมิน 2) คำอธิบายรายละเอียดของการประเมิน 3) วิธีการประเมิน 4) ผู้ประเมินและบทบาทของผู้ประเมิน 5) แหล่งข้อมูล 6) เครื่องมือการประเมิน 7) เกณฑ์การตัดสิน
ขั้นตอนที่ 3 ค้นหาความจริงในโครงการ (Explore program reality)	
องค์ประกอบ :	1) วัตถุประสงค์ของการประเมิน 2) คำอธิบายรายละเอียดของการประเมิน 3) วิธีการประเมิน 4) ผู้ประเมินและบทบาทของผู้ประเมิน 5) แหล่งข้อมูล 6) เครื่องมือการประเมิน 7) เกณฑ์การตัดสิน
ขั้นตอนที่ 4 ตกลงกันให้ได้ว่าจะเปลี่ยนแปลงการออกแบบโครงการอะไรบ้าง (Reach agreement on any needed changes in the program design)	
องค์ประกอบ :	1) วัตถุประสงค์ของการประเมิน 2) คำอธิบายรายละเอียดของการประเมิน 3) วิธีการประเมิน 4) ผู้ประเมินและบทบาทของผู้ประเมิน 5) แหล่งข้อมูล 6) เครื่องมือการประเมิน 7) เกณฑ์การตัดสิน

ภาพ 2 แสดงแนวคิดของรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ (Evaluability Assessment: EA) ของโครงการทางการศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา ผลปรากฏดังนี้ ในการดำเนินการประเมินทั้ง 6 ขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 สร้างความสัมพันธ์กับผู้ใช้นวัตกรรมที่เป็นเป้าหมาย ขั้นตอนที่ 2 ทำความเข้าใจเจตนาของโครงการให้ชัดเจน ขั้นตอนที่ 3 ค้นหาความจริงในโครงการ ขั้นตอนที่ 4 ตกลงกันให้ได้ว่าจะเปลี่ยนแปลงการออกแบบโครงการอะไรบ้าง ขั้นตอนที่ 5 ค้นหาการออกแบบการประเมินผลที่เป็นทางเลือก ขั้นตอนที่ 6 ตกลงกำหนดลำดับความสำคัญของการประเมินผลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้จากการประเมินผล แต่ละขั้นตอนของการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษามีลักษณะเป็นโครงสร้างที่สัมพันธ์กัน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์การประเมิน 2) คำอธิบายรายละเอียดของการประเมิน 3) วิธีการประเมิน 4) ผู้ประเมินและบทบาทของผู้ประเมิน 5) แหล่งข้อมูล 6) เครื่องมือการประเมิน และ 7) เกณฑ์การตัดสิน ผู้วิจัยนำเสนอเป็นแผนภาพแสดงกระบวนการประเมินของรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ฯ ดังนี้

ภาพ 3 แสดงผังไหล (Flowchart) ของรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ (Evaluability Assessment : EA) ของโครงการทางการศึกษา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการประเมิน ภายหลังจากดำเนินการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการ พบว่า ทุกโครงการมีความสามารถในการประเมินได้ วัดได้จาก 1) มีองค์ประกอบระบุไว้ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติตามที่เขียนไว้ได้จริง 2) องค์ประกอบ ในตัวโครงการมีความสอดคล้องกัน ตรงกับจุดมุ่งหมายของผู้รับผิดชอบโครงการ และสอดคล้องกับความเป็นจริง 3) โครงการมีจุดมุ่งหมายชัดเจน 4) ตัวแบบเชิงตรรกะตรงกับจุดมุ่งหมายของผู้ใช้ผลการประเมินและสอดคล้องกับความเป็นจริงของโครงการ 5) มีแนวทางสำหรับการประเมินผลแบบเต็มรูป และ 6) มีแนวทางในการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาโครงการในอนาคต และประโยชน์ในด้านอื่นๆ รูปแบบการประเมิน ได้รับการยอมรับจากผู้รู้รูปแบบ รวมทั้งข้อค้นพบสามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของการประเมินโครงการทางการศึกษาและส่งผลไปถึงการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาได้จริง

ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษาพบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทดลองใช้รูปแบบ จำนวน 27 คน ทำการประเมินคุณภาพของรูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ มีความเห็นต่อคุณภาพของรูปแบบอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง นอกจากนั้นผู้ร่วมทดลองใช้รูปแบบฯ มีความคิดเห็นว่ารูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษา สามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษา มีผลประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.72)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการสร้างรูปแบบการประเมิน ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยบูรณาการแนวคิดการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของ Joseph, et al. (2010, pp. 81 - 89) และแนวคิดการพัฒนารูปแบบของ Kanchanawasri (2004) ผลการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบการประเมินมีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce, et al. (2004) ที่เสนอแนวทางในการพัฒนารูปแบบว่า การพัฒนารูปแบบต้องมีทฤษฎีรองรับและตรวจสอบคุณภาพในเชิงสถานการณ์จริง โดยออกแบบรูปแบบให้ใช้ได้อย่างกว้างขวางหรือจุดมุ่งหมายเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง การพัฒนารูปแบบยึดหลักการดำเนินการวิจัยและพัฒนาของ Buosonte (2008, pp. 13 - 71) คือ 1) การสำรวจสังเคราะห์สภาพปัญหา หรือการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย 2) การสร้างและพัฒนารูปแบบ 3) การทดลองใช้รูปแบบ และ 4) การประเมินคุณภาพของรูปแบบ

2. ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เกี่ยวข้องกับการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า มีมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน คือ การใช้ประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องแม่นยำ มีคุณภาพอยู่ในระดับมากทุกรายการ สอดคล้องกับ Ritcharoon (2014, p. 443) ที่ได้กล่าวถึงการประเมินคุณภาพของงานประเมิน ซึ่งนักประเมินอาจกำหนดประเด็นหรือรายการตรวจสอบสำหรับการประเมินได้จากมาตรฐานการประเมินโครงการเป็นเกณฑ์การประเมิน และสอดคล้องกับกับผลการวิจัยของ Kooariyakul (2010, pp. 101-104) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการประเมินการฝึกภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ผลการประเมินรูปแบบฯ พบว่ามีความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความถูกต้อง ต่อการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 รูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ของโครงการทางการศึกษาเหมาะสมกับโครงการที่กำลังดำเนินการ และมีแผนจะทำการประเมินผลแบบเต็มรูป เพราะผลที่ได้จากการประเมินความสามารถในการประเมินได้ จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงตัวโครงการและช่วยวางแผนการในการออกแบบการประเมินผลแบบเต็มรูปของโครงการต่อไป

1.2 ผู้ที่นำรูปแบบการประเมินไปใช้ ควรระมัดระวังเรื่องการชี้ทางความคิดให้กับกลุ่มผู้ใช้ผลการประเมิน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ เพราะต้องการให้ได้ข้อมูลจากสภาพที่ได้สะท้อนความคิดได้อย่างอิสระในประเด็นที่ถูกสัมภาษณ์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินได้ ของโครงการทางการศึกษาไปใช้กับโครงการที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เช่น โครงการระดับเขตพื้นที่ โครงการระดับจังหวัด หรือโครงการระดับประเทศ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบการประเมินความสามารถในการประเมินของโครงการทางการศึกษา ไปใช้กับโครงการขนาดใหญ่อื่นๆ ที่นอกเหนือจากโครงการทางการศึกษา เช่น โครงการพัฒนาท้องถิ่นต่างๆ ของหน่วยงานท้องถิ่น

References

- Buosonte, R. (2008). *Research and innovation development*. Bangkok: Khamsamai Printing.
[in Thai]
- Joseph S. Wholey, Harry P. Hatry, & Kathryn E. (2010). *Handbook of practical program evaluation* (3rd ed.). San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
- Joyce, B., Weil, M. & Calhoun, E. (2004). *Model of teaching* (7th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Kanchanawasri, S. (2004). *Evaluation theory* (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
[in Thai]
- Ketsuwan, R. (2012). *Evaluation of public policy*. Bangkok: Bopit Printing. [in Thai]
- Kooariyakul, A. (2010). *A development of the performance evaluation model for the nursing students of Praboromarajchanok Institute* (Doctoral dissertation). Phitsanulok: Naresuan University. [in Thai]
- Leviton, L. C., & Gutman, M. A. (2010). Overview and rationale for the systematic screening and assessment method. In L. C. Leviton, L. Kettel Khan, & N. Dawkins (Eds.), *The Systematic Screening and Assessment Method: Finding innovations worth evaluating*. New Directions for Evaluation, 125, 7–31.
- Ritcharoon, P. (2014). *Project evaluation techniques*. Bangkok: House of Kermyst. [in Thai]
- Samakkhi, P. (2009). *Developing a plan/project evaluation model at secondary schools* (Doctoral dissertation). Maha Sarakham: Mahasarakham University. [in Thai]